

Iedere leerling écht zien

Voor elk kind een handreiking

Elke leerling heeft het recht om gezien en gehoord te worden. Een mooie uitspraak uit handelingsgericht werken, maar hoe doe je dit? Formuleer een statement over iedere leerling, in één zin. Hoe leert deze leerling het beste?

TEKST NOËLLE PAMEIJER

Geef zeer beknopt aan wat goed werkt bij elke leerling. 'Deze leerling leert het beste wanneer/met/door/als ...' Deze zin betreft een algemene onderwijsbehoefte en is te beschouwen als een handreiking voor de dagelijkse omgang met deze leerling. Je houdt er zoveel mogelijk rekening mee. Deze informatie

mag niet verloren gaan, noteer de handreikingen daarom bijvoorbeeld op een groepskaart.

JUISTE ONDERSTEUNING

Waarom voor elke leerling een handreiking? Ten eerste, omdat iedere leerling ertoe doet. De handreiking zorgt ervoor dat alle leerlingen in beeld zijn en je geen enkele leerling over het

Figuur 1 – Welke ondersteuning bied jij aan je leerlingen, zodat alle kinderen worden voorzien in hun onderwijsbehoeften?

3x Afstemmen op onderwijsbehoeften

Dezelfde ondersteuning

Verschillende ondersteuning

Belemmering weghalen

FOTOS: VINCENT VAN DEN HOOGEN

Formuleer een statement voor iedere leerling: hoe leert die het beste?

hoofd ziet, ook niet 'die fijne makkelijke leerling'. Ten tweede, omdat de handreikingen zicht geven op de overeenkomsten in een groep. Hiermee krijg je meer grip op je groep. Zoals Hattie (2013) stelt: 'De kunst van het lesgeven is het vinden van de overeenkomsten in de verschillen.' Hebben veel leerlingen een vergelijkbare handreiking, dan kun je deze opnemen in het basisaanbod. Zodoende stem je af op hun onderwijsbehoeften. Zijn er bijvoorbeeld veel leerlingen die tussendoor even beweging nodig hebben, is het dan een idee om korte momenten van bewegen voor de hele groep in te lassen met een minuut gymnastiek of een dansje? Dan hoef je ook niet meer te onthouden wie die extra beweging nodig hebben, want het zit in de basis. Meer leerlingen, zo niet alle leerlingen, hebben daar baat bij. Denk aan de uitspraak 'Essential for one, beneficial for all' van Fullan en Hargraeves (2013) (zie figuur 1). In het linker plaatje neemt men aan dat alle kinderen profiteren van dezelfde ondersteuning. Ze worden gelijk behandeld. In het

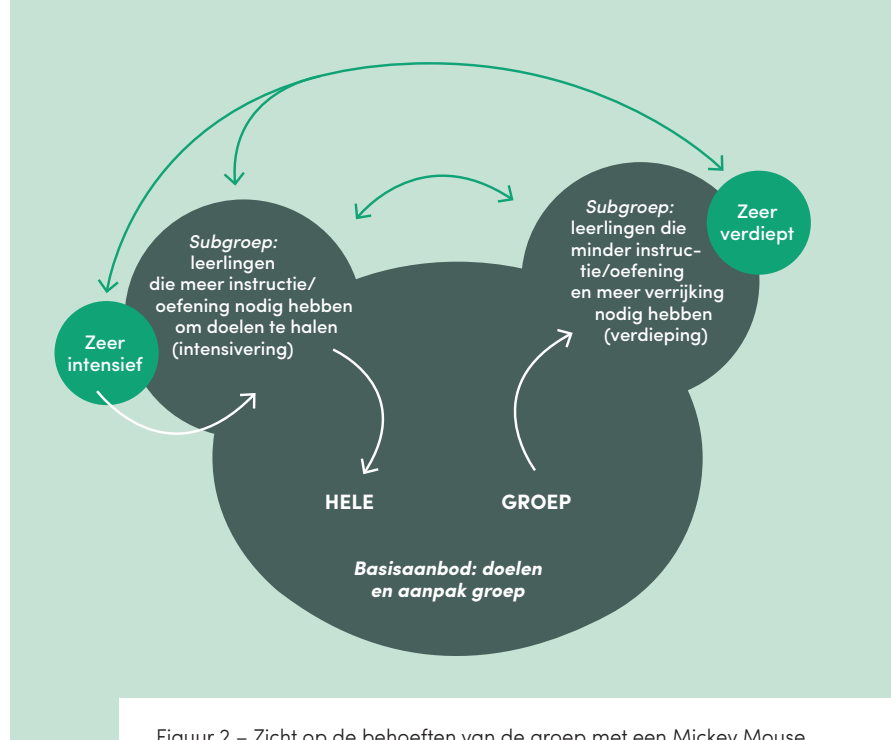
middelste plaatje krijgen individuele kinderen verschillende ondersteuning, zodat ze allemaal de wedstrijd kunnen zien (het doel). Met andere woorden: 'Voor gelijke kansen op het ontplooiën van hun mogelijkheden en talenten, hebben leerlingen recht op ongelijke behandeling in onderwijs' (Diekstra, 2003). In het rechter plaatje kunnen alle kinderen de wedstrijd zien zonder extra ondersteuning of aanpassing, omdat de belemmering (de schutting) is verwijderd. Daardoor kost het geen extra tijd en energie om voor sommige leerlingen een extra krat neer te zetten. Met andere woorden, dat wat voor de kleinste leerling essentieel/noodzakelijk is, is ook goed/nuttig voor de andere leerlingen. Zo benut je de overeenkomsten in de groep. Dit past ook bij de focus op onderwijsbehoeften: het gaat er niet zozeer om welk(e) stoornis of probleem een leerling heeft, maar om wat hij/zij nodig heeft. Want ernstige leesproblemen of dyslexie, heel druk en impulsief of ADHD, de aanpak is in grote lijnen hetzelfde.

ZOEK EERST DE OVEREENKOMSTEN

In iedere groep zitten enkele leerlingen die bovenop het reguliere basisaanbod extra ondersteuning nodig hebben om de groepsdoelen te behalen en specifieke kennis en vaardigheden te verwerven. Voor deze leerlingen formuleer je, alléén voor die gebieden waarbij ze extra ondersteuning nodig hebben, onderwijsbehoeften. Onderwijsbehoeften geven aan wat een leerling nodig heeft om een cruciaal doel te behalen. Behoeften staan dus altijd in relatie tot een doel. De eerste vraag is: welk doel streven we op de korte termijn na? Dan pas komt de vraag: wat is nodig om dit doel te behalen? En zijn de leerlingen die hetzelfde nodig hebben te clusteren?

In het omgaan met verschillen is het variëren in instructie, feedback, oefening en leertijd noodzakelijk. Leerlingen moeten voldoende onderwijstijd krijgen om zich de leerstof eigen te maken. Oefenen en herhalen helpt hen om de verworven kennis en vaardigheden te inter-

Geef kinderen een maatje of buddy voor extra hulp en als stimulans

Figuur 2 – Zicht op de behoeften van de groep met een Mickey Mouse

naliseren, nadat ze directe instructie hebben ontvangen. Het inroosteren van extra instructie- en oefentijd voor bepaalde leerlingen is dus essentieel. Moeizaam lerende leerlingen hebben dat hard nodig om bepaalde vaardigheden onder de knie te krijgen. Zoek daarom naar mogelijkheden om die extra tijd te creëren. Bijvoorbeeld door intensieve instructie te geven aan een kleine groep. Rooster hiervoor tijd in, bijvoorbeeld met bloktijden. Dan werken de an-

dere leerlingen zelfstandig en heb jij je handen vrij om de leerlingen die dat nodig hebben extra ondersteuning te bieden. Een andere mogelijkheid is het inzetten van een maatje of buddy voor extra hulp en als stimulans. Met deze zogenaamde 'peer tutoring' maak je gebruik van de natuurlijke sociale relaties in je klas (Mitchell, 2015). De ene leerling (de tutor) biedt een leerervaring aan een andere leerling (de tutee). Dit gebeurt onder toezicht van de leerkracht, zij behoudt de regie. Lukt het je om dit te organiseren, dan heb je driemaal winst: voor de tutee (hij/zij krijgt meer oefentijd en sociale aansluiting), de tutor (hij/zij leert iets aan een ander uit te leggen) en jezelf (je krijgt meer ruimte om andere leerlingen te ondersteunen). Zo benut je de extra handen in de groep. Of zoals Mitchell (2015) zegt: 'Heb je meer handen in de klas nodig? Kijk dan eens of je die zestig handjes in je groep kunt benutten!'

INZICHT IN JE GROEP

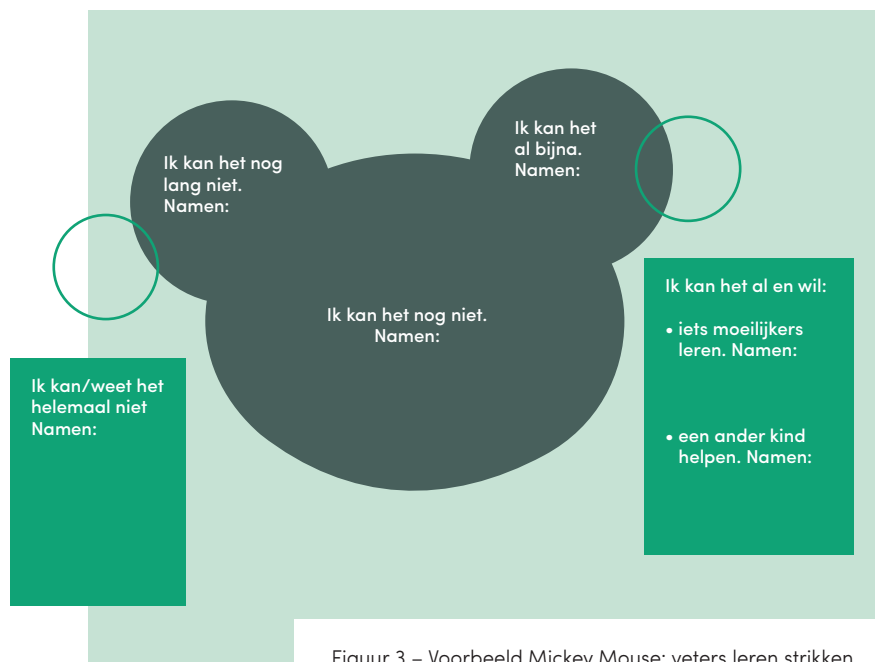
Een visualisering zoals de Mickey Mouse (zie figuur 2) kan helpen om inzicht te krijgen in de overeenkomsten en verschillen in je groep en hoe je deze kunt benutten in je aanpak (Bakker, 2019). De witte pijlen in figuur 2 staan voor 'ambitieuze doelen'. Je kunt de cirkels als kladblaadje gebruiken bij het samenstellen van 'heterogene groepjes', met de groene pijlen in figuur 2:

- Meng de oren door elkaar: koppel de sterkere leerlingen aan de zwakkere.
- Koppel de sterkste leerling (rechter oorbel) aan de zwakste leerling (linker oorbel). Zo creëer je 'drie keer winst': voor de leerling die de ondersteuning biedt, voor de leerling die de ondersteuning krijgt én voor de leerkracht.

VOORBEELD: VETERS STRIKKEN

Een leerkracht van een groep 1/2 raakte geïnspireerd door de vraag 'Hoe kan ik de handjes in mijn klas beter benutten?' Ze paste dit toe bij 'veters leren strikken' (doel). Ze deelde haar leerlingen eerst zelf in, in een lege Mickey Mouse. Ze kon alle leerlingen onderbrengen in de vijf cirkels. Daarna tekende ze de lege cirkels met stoepkrijt op het plein en liet de kinderen zichzelf indelen: in het hoofd (ik kan het nog niet), het linker oor (ik kan het nog lang niet), de linker oorbel (ik kan het helemaal niet), het rechter oor (ik kan het al bijna) en de rechter oorbel (ik kan het al). Het mooie was dat de indeling van de kinderen bijna gelijk

was aan die van de leerkracht. Kinderen in de rechter oorbel konden daarna nog een keer kiezen: 'ik wil iets moeilijkers leren' of 'ik wil een ander kind helpen'. Kinderen die een ander wilden helpen, koppelde ze aan de kinderen in de linker oorbel (wat haar de beste match leek). Het bleek te werken, voorafgaand aan het buitenspelen hielpen leerlingen elkaar, waardoor zij haar handen vrij had en de leerlingen op het plein kon opvangen. In figuur 3 is haar visualisering (zonder namen) te zien.

Figuur 3 – Voorbeeld Mickey Mouse: veters leren strikken

KOSTEN-BATENANALYSE

Vraag je steeds af en bespreek met je collega's: wat noteren we en waarom eigenlijk, wat is het doel ervan? Na het wat en waarom komt pas het hoe: welk format of welke tekening is voor ons helpend? Ondersteunt het ons bij het voorbereiden, geven en evalueren van onze lessen? Zo ja, dan zijn de baten op den duur hoger dan de kosten. Zo nee, dan is het format nog niet handelingsgericht en pas je het samen net zo lang aan totdat het dit wel is.

NOËLLE PAMEIJER

(n.pameijer@gmail.com) is school- en kinderpsycholoog en werkzaam bij Stichting Elan in Onderwijs en Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Unita. Zij is tevens netwerklid van JSW

De literatuurlijst is te vinden op: www.jsw.nl/artikelen

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op tablet en pc via Schooltas

Voor slechts €79,95 per jaar

Studenten ontvangen 50% korting

Krijg toegang tot het digitaal archief (>1.000 artikelen)

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692